

Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Ekonomi-Politik Tezler

E d i t ö r

Dr. İrfan KALAYCI

İnönü Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

Yayın No : 1623
İşletme-Ekonomi Dizisi : 174

1. Bası - Ocak 2006 - İSTANBUL

ISBN 975 - 295 - 507 - X

Copyright© Bu kitabın bu basısı için Türkiye'deki yayın hakları BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş.'ye aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

Dizgi : Beta Basım A.Ş.
Baskı - Cilt : Beta Basım A.Ş.
Vize/KIRKLARELİ
Kapak Tasarım : Gülgonca Çarpık

Beta BASIM YAYIM DAĞITIM A.Ş.
Himaye-i Etfal Sokak Talas Han No. 13-15
Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel : (0-212) 511 54 32 - 519 01 77
Fax: (0-212) 511 36 50
e-mail: betakitap@betakitap.com
www.betakitap.com

II

Editör Notları

1 Türkiye şu anda Avrupa Birliği (AB)'nin, tam üyelik müzakerelerine başlamış aday ülkesidir. Tam üyelik konusunda izlenen politikalarda, ortaya konulan çaba ve beklentilerde Türkiye'de de, AB'de de tarafların kafası karışık-
tır. 24 yazarın 20 makalesinden oluşan **"Türkiye-Avrupa Birliği İlişkile-
ri Üzerine Ekonomi-Politik Tezler"** adlı bu derleme kitap, temas ettiği
tartışma noktalarıyla bu kafa karışıklığını bir parça gidermeyi amaçlamak-
tadır.

*

2 Makaleler, içerikleri ve birbirlerini tamamlayan özellikleri dikkate alınarak "bölüm"lendirildi ve "sıra"landı. Her makale bir "tez" olarak düşünüldü ve o nedenle her birine bir sıralı numara verildi. Tezler arasında birebir ör-
tüşmenin ya da ayrışmanın olması beklenmemelidir.

Kitap, 7 bölümden oluşmaktadır.

i) Birinci bölüm, "Giriş" tezleriyle, bunlar da, Prof. R. Karluk'un, okuyucuyu kitaba ısındırması açısından önem taşıyan "AB'nin Türkiye, Türkiye'nin AB politikası" adlı makalesiyle başlıyor. Onu, kitabın ana temasını ortaya koymayı amaçlayan ve "Avrupacı Türkiye mi, Türkiyecisi Avrupa mı?" sorusunu eksen alan Dr. İ. Kalaycı'nın makalesi tamamlıyor.

ii) "Genel Ekonomi" tezlerinin işlendiği ikinci bölümde üç makale yer almaktadır: Almanya'dan, bir araştırma merkezinin direktörü olarak çarpıcı raporlara imza atan Prof. F. Şen'in "Türkiye AB ilişkilerinin beş temeli" adını verdiği analitik çalışması; Doç. A.Ege'nin "Türkiye'nin AB üyeliğinin ekonomik etkileri"ni tek tek ortaya koymayı başaran makalesi ve Dr. İ. Kalaycı'nın "AB'nin yaşlı lokomotif" dediği FransAlmanya'nın Türkiye'yi bir "vagon" olarak kabul edip edemeyeceğini sorgulayan teorik denemesi.

iii) Üçüncü bölümün adı, "Bankacılık ve Finans" tezleridir. Dr. S.G.İnceci, "finansal piyasalarda yeni riskler" bağlamında "AB entegrasyon sürecindeki Türk bankacılık sistemi"ni inceledi. Kıbrıs'tan Dr. O.V.Şafaklı, AB üyeliğinin KKTC'nin ve dolayımli olarak Türkiye'nin bankacılık sektörü üzerindeki etkilere dikkati çeken bir makale yazdı. Doç. S. Oksay ile Dr. M.S.Oksay -aynı

zamanda akademisyen eşler- ise “Avrupa finans sektörü”nü küreselleşme merceği altında incelediler:

iv)AB denilince “parasal birlik” de akla geldiği için, bir bölüm de bu konuyla ilgili tezlere ayrılmalıydı. Dördüncü bölümde, birbirinden önemli ve birbirini tamamlayan makalelere dayanmaktadır: Prof. V.F. Savaş “ekonomik açıdan parasal birlik ve ulusal egemenlik” ve Doç. U.Utkulu “optimum para sahası” başlıklı makalelerle önemli teorik açılımlarda bulundular. Bu bölümün son iki makalesi Maastricht kriterlerini eksen almaktadır: TCMB’den araştırmacı V.Us ve uzman arkadaşlarının (K.Kunter, M.İpeker, F.Çamlıca) “kamu borç stoku”, Dr. L. Kösekahyaoglu’nun ise “yeni AB üyelerinin parasal birliğe hazır olup olmadıkları” üzerine büyük bir hassasiyetle yoğunlaştıklarını görüyoruz.

v)Beşinci bölüm, Türkiye’yi, “Gümrük Birliği (GB) ve rekabet”ten dolayı yakından ilgilendiren tezleri kapsıyor: Kitaba bir başka açıdan zenginlik katan, iki akademisyen kardeşin yazdıkları makale idi: Gürcistan’da Türkiye’nin bilim elçiliğini yapan Prof. İ. Özsoy ile, bir ulusal gazetede köşe yazarı da olan Doç. O. Özsoy, GB’yi tarihsel arkaplanında anlattılar: “GB sonrası Türkiye’deki sanayi sektörü”nde ortaya çıkan “eğilimler”i ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak da, ortak makale sahipleri Dr. İ.Uz ile Dr. Ö. Özdemir’e düştü. Kitabımızın en genç ve en heyecanlı akademisyenlerinden biri olan Dr. S. Sarıca ise “AB ve Türkiye’nin rekabet politikası”ni üşenmeden uzun yazdığı makalesiyle bu bölümü nokt alıyor:

vi) Altıncı bölüm üç “sıkı” makaleyi içermektedir: Prof. T. Minibaş, “AB genişleme süreci”nde iken Türkiye’nin tam üyeliğinin anlam ve önemini -gazete yazarlığının da avantajıyla- oldukça sade ve uyarıcı bir dille ortaya koymaktadır. Dr. S.G.İnceci, yine genişleme konusunu fakat daha teknik bir çerçevede kalarak “aday ülkelerin bölgesel sorunları ve AB’nin yapısal fonları”ni Bulgaristan, Romanya ve Türkiye açısından irdeledi. Ekonomist O.Karaca ise, hem kitabın ve hem de bu bölümün tek ekonometrik çalışması olan “AB’de yakınsama süreci” ile ilgili ilginç bir makale yazdı.

vii) Ve son durak: “Sonuç” tezleri... Eski devlet adamlarımızdan ve halen bir mühendis olarak alanında üretken olan T.Titiz, bilgisini bizimle paylaşmaktan çekinmeyerek ve bir teknisyen hüneriyle, şu anda en güncel AB konusu “müzakere ve uyum süreci”ne ışık tutacak “düşünceler” geliştirdi. Kitap, kiminle, hangi yazı ile bitmeliydi: Hem kitabın bir tür “özet”i niteliğini taşıyacak ve hem de “hangi Avrupa; sermayenin mi, emeğin mi Avrupası; Kopenhag mı, Maastricht mi?” diyerek kafamıza çivi gibi sorular çaktıracak bir makaleye yer verilmeliydi ki, onun da yazarı yılların usta gazetecisi A.Engin’den başkası olmayacaktı.

3 Makalelerden biri biterken, okuyucuda, onu bir başkasının izlemesi duygusunu yaratması ve o duyguyu tatmin edecek bir başka makalenin sırada olmaması sözkonusu olabilir. Bu durum hoşgörüyü karşılmalıdır; üç nedenle:

i)Birincisi, AB'nin ve AB-Türkiye ilişkilerinin kırılğan ve sürekli değişiyor olması ve o değişimin anında yansıtılmasının son derece zor olması. Hele yansıtılacak zemin bir kitapsa... Elbette üst üste yeni baskı yapabilecek kitaplar için bu sorun kısmen giderilebilir.

ii)İkincisi; hedef, birbirinden farklı vizyonu olan ve dolayısıyla çok sayıdaki makeleyi bir araya getirmek ve böylece karşılaştırmalı okumayı daha fazla sağlamak olmasına karşın, yayım maliyetinin artacağı kaygısı... Bu durum, daha ucuz ve daha kolay okunması için kitabın boyutunun daraltılması seçeneğini öne çıkardı. Bu yüzden, yapısı elverişli olmasına karşın, iki cilt olarak hazırlanmasından vazgeçildi.

iii)Üçüncü ve belki de en önemli neden ise, bu kitap için düşünülen makale başlıklarına uygun yapılabilecek çalışmaların belirli bir takvime endekslenmesi. Böyle olunca, kitapta çeşitli boşlukların doğabileceği öngörüldü. Bu öngörü; makale yazabileceğini söyleyen yazar adaylarımızın genellikle yoğun çalışma tempolarını ve daha önce planlanmış çalışmalarını gerekçe göstermelerine dayanıyordu.

Şu bir gerçek ki, eğer o beklenen makaleler de kitabımıza girseydi, yeni boşlukların doğmayacağını hiç kimse garanti edemezdi. Zira herhangi bir AB sorunsalını ve onun üzerine kurgulanmış bir kitap dosyasını, zaman sınırı olmaksızın ve belirli makalelerle tümüyle tahlil etme olanağı yoktur.

*

4 Bu kitaptaki makale yazarları meslek ve branş itibarıyla "türdeş" bir özellik taşıyorlar: Yazarların çoğunluğu akademisyendir, akademisyenlerin çoğu da iktisatçı / sosyal bilimcidir. Aralarında siyasetçi ve gazeteci de vardır. Türdeş olmama sayesinde iki önemli kazanım elde edilmek istenmiştir: i)Bir yandan (kitap okuyucularının özlediği gibi) sorunsala geniş ve farklı pencerelerden bakılmasını sağlamak; ii)öte yandan (kitabın yazarları açısından) kurumu / üniversitesi, -varsa- akademik derecesi, yaş ve birikim düzeyi birbirinden farklı yazarlar olarak aralarında bilimsel bir işbirliğinin ve hatta sosyal bir diyalog ortamının temellerini atmak. Dolayısıyla bu derleme kitap da, tıpkı benzerleri gibi, bilgiyi tekel olmaktan çıkaran, ayrıca okuyucu-yazar ve yazar-yazar arasında bilgi iletişimini / paylaşımını bilimsel düzeyde ısrarla savunan bir emek ürünü olarak görülmelidir.

*

5 Editör, yazarları ve makaleleri bir araya getirme gibi, hiç de kolay olmayan, ancak oldukça keyifli bir işlevi yüklendi. Ayrıca, yazarların bilgi ve görüşlerinin doğru bir şekilde topluma akmasına aracılık ederken doğrudan bir sorumluluk almış oldu, fakat doğal olarak bu sorumluluğu, makalelerin içeriğini kapsamamaktadır.

6 Bu kitabın konusu olan AB ile Türkiye arasındaki tam üyelik perspektifinde ekonomik ve siyasal bütünleşme gerçekleşir mi, bilinmez. Ama bu kitapta, aynı siyasal / ideolojik ve ekonomi-politik kuşakta, çizgide ya da vizyonda olmayan düşünceler arasında –bir ölçüde- bir “bütünleşme” gerçekleşmiştir. Zaten bu kitap, doğası gereği (tür olarak), ayrışan ve benzeşen bir sesli fikirler orkestrası, zengin ve teknik bilgiler birliği sayılabilir.

Belirtmeye hiç gerek yoktur ki; makalesiyle katkıda bulunanlar, bu kitabın asıl yazarlarıdır; bu nedenle editörün onlara yapacağı herhangi bir “adetten teşekkür” yeterli olamaz.

*

7 Prof. Dr. Rıdvan Karluk Hocamız, telefonla yaptığımız bir konuşmasında “70 milyon nüfusu ve 70’den fazla üniversitesi olan Türkiye’de bu kadar önemli bir konuda ne kadar çok kitap yazılırsa o kadar iyidir” demişti. Üstelik bunu söyleyen, tuğla kalınlığında “AB’nin kitabı”nı sürekli yazan, üretken ve mütevazı bir bilim insanı olunca, verdiği mesajın ve teşvik ediciliğinin anlam ve önemi daha fazla artmaktadır.

*

8 Kısacası, iç içe yaşadığımız bu Avrupa/lılık/cılık fenomeni ve onun Türkiye’nin kafasındaki / sırtındaki dayanılmaz ağırlığı üzerine ne söylenirse söylenir ya da ne yazılırsa yazılsın- hep “bir” eksik kalacaktır. Zira AB-Türkiye arasındaki köklü ve konjonktürel olan etkileşim tüm hızı, karmaşıklığı ve belirsizliği ile devam ediyor. Bundan dolayı, değerli okurlarımıza bu kitabı, hep o “bir” eksiğiyle okumalarını önermek isterim.

*

9 Son olarak, eğer BETA gibi güçlü bir yayınevi ve Sn.Seyhan Satar gibi yapıcı bir yöneticisi olmasaydı, bu kitap elinize zor ulaşabilirdi. Onun nezdinde yayınevinin dizgi, basım ve dağıtım aşamalarında emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Dr. İrfan KALAYCI

Malatya,10 Ekim 2005
ikalayci@inonu.edu.tr

İÇİNDEKİLER

Editör Notları: İrfan KALAYCI

Bölüm 1: “Giriş” Tezleri

1. Tez: Avrupa Birliği'nin Türkiye, Türkiye'nin Avrupa Birliği Politikası
S. Rıdvan KARLUK..... 3
2. Tez: Avrupacı Türkiye mi, Türkiyeciy Avrupa mı?
“Avrupa+Türkiye Birliği” Üzerine Ekonomi-Politik Bir Deneme
İrfan KALAYCI..... 33

Bölüm 2: “Genel Ekonomi” Tezleri (Ekonominin Dayanılmaz Ağırlığı)

3. Tez: Türkiye – Avrupa Birliği İlişkilerinin Beş Temeli ve Bu Çerçeve
Türkiye'nin Tam Üyeliğinin Avrupa Birliği'ne Olası Etkilerinin Tahmini
Faruk ŞEN..... 59
4. Tez: Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyeliğinin Ekonomik Etkileri:
Üç Muhtemel Senaryo Üzerine Düşünceler
Aylin EGE..... 87
5. Tez: Avrupa Birliği'nin Yaşlı Lokomotif “FransAlmanya”:
Türkiye'nin Ekonomik Yükünü Çekebilir mi? Vagon Teorisi
İrfan KALAYCI..... 105

Bölüm 3: “Bankacılık ve Finans” Tezleri

6. Tez: Finansal Piyasalarda Yeni Riskler ve Avrupa Birliği Entegrasyon
Sürecinde Türk Bankacılık Sistemi
Sevgi GENÇAY İNECİ..... 149
7. Tez: Avrupa Birliği Üyeliği [Türk Bankacılık Sektörünün Gölgesindeki]
KKTC Bankacılık Sektörü İçin Tehdit mi, Yoksa Fırsat mı?
Okan Veli ŞAFAKLI..... 165

- 8.Tez: Küreselleşmenin Avrupa Finans Sektöründeki Makro ve Mikro Etkileri:
Tek Avrupa Finans Piyasası ve Finansal Şirket Birleşme ve Devralmaları
Suna OKSAY - M.Serhan OKSAY 183

Bölüm 4: “Parasal Birlik” Tezleri (Maastricht’in Yolları Taştan)

- 9.Tez: Ekonomik Açıdan Parasal Birlik ve Ulusal Egemenlik
Vural Fuat SAVAŞ 211
- 10.Tez: Avrupa Parasal Birliği, Optimum Para Sahası ve Türkiye
Utku UTKULU 223
- 11.Tez: Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Kamu Borç Stokunun
Sürdürülebilirliği: Maastricht Kriterlerine Uyum Sürecinin Çeşitli
Senaryolar Işığında Değerlendirilmesi
Kürşat KUNTER-Melih İPEKER-Vuslat US-Ferhat ÇAMLICA 241
- 12.Tez: Maastricht Kriterleri Açısından Türkiye ve 10 Yeni Avrupa
Birliği Üyesi: Parasal Birliği’ne Ne Kadar Hazırlar?
Levent KÖSEKAHYAOĞLU 285

Bölüm 5: “Gümrük Birliği ve Rekabet” Tezleri

- 13.Tez: 1838 Baltalimanı Sözleşmesi’nden Gümrük Birliği’ne:
Türkiye-Avrupa Ticari İlişkileri
İsmail ÖZSOY-Osman ÖZSOY 323
- 14.Tez: Gümrük Birliği Sonrası Türkiye’de Sanayi Sektöründe Eğilimler
İdil UZ - Özlem ÖZDEMİR 349
- 15.Tez: Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Rekabet Politikası
Sevilay SARICA 381

Bölüm 6: “Genişleme ve Yakınsama” Tezleri

- 16.Tez: Avrupa Birliği Genişleme Sürecinde Türkiye’nin Tam Üyeliği
Türkel MİNİBAŞ 423
- 17.Tez: Aday Ülkelerin Bölgesel Sorunları ve Avrupa Birliği’nin Yapısal
Fonları: Bulgaristan, Romanya ve Türkiye
Sevgi GENÇAY İNECİ 435
- 18.Tez: Avrupa Birliği’nde Yakınsama Süreci: Yoksul Ülkeler Zenginlere
Yaklaşabildi mi?
Orhan KARACA 473

Bölüm 7: “Sonuç” Tezleri

19.Tez: Avrupa Birliği Müzakere ve Uyum Sürecinde Yeniden Yapılanma için Düşünceler M. Tınaz TİTİZ	489
20.Tez: Maastricht mi, Kopenhag mı: Hangi Avrupa ve Nasıl ? Aydın ENGİN	497
Katkıda Bulunan Yazarlar	505